

УДК 349.2

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF LABOR RELATIONS UNDER MARTIAL LAW

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Kazakova V.I. / Казакова В.І.

ph. d / к.е.н.

ORCID: 0009-0001-1309-6721

Pandazi A.V. / Пандазі А.В.

ORCID:0000-0001-6273-5625

Фаховий коледж «Універсум» Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка, Київ, Л. Каденюка, 16, 02094
Applied College «Universum» Borys Grinchenko Kyiv metropolitan university,
Kyiv, L. Kadeniuka, 16, 02094

Анотація. У роботі окреслено трансформацію трудового законодавства України в контексті повномасштабної війни. Війна призвела до знищення підприємств, масової міграції, скорочення виробництва та інших негативних наслідків. Це викликало гостру потребу в адаптації законодавства та розробці нових механізмів регулювання трудових відносин в умовах кризи. Автори аналізують основні законодавчі акти, які регулюють трудові відносини в умовах воєнного стану та їхній вплив на права і обов'язки працівників і роботодавців. Дослідження охоплює такі аспекти, як особливості укладення та розірвання трудових договорів та зміни у режимі роботи.

Ключові слова: трудові відносини, праця, трудове законодавство, трудовий договір, воєнний стан.

Abstract. The paper outlines the transformation of Ukraine's labor legislation in the context of a full-scale war. The war has led to the destruction of enterprises, mass migration, production cuts and other negative consequences. This has caused an urgent need to adapt legislation and develop new mechanisms for regulating labor relations in times of crisis. The authors analyze the main legislative acts regulating labor relations under martial law and their impact on the rights and obligations of employees and employers. The study covers such aspects as the peculiarities of concluding and terminating employment contracts and changes in working hours.

Keywords: labor relations, labor, labor legislation, labor contract, martial law.

Вступ

Правове регулювання трудових відносин в Україні завжди було динамічним процесом. Однак, початок повномасштабної війни став каталізатором глибоких трансформацій у цій сфері. Запровадження воєнного стану зумовило необхідність оперативного адаптування трудового законодавства до нових умов. Зміни, що відбулися у 2022 р., торкнулися практично всіх аспектів трудових відносин - від укладення трудових договорів до звільнення працівників.

Основний текст. Особливості розвитку трудових відносин в умовах війни є предметом активних наукових досліджень. Серед науковців дане питання вивчали А.В. Семенюк-Прибатець [9], К.Є. Машков [9], В.В. Андрійв [1], Л.В. Ніколаєва [1], Д.Л. Ковач [3], В. Ковальчук [2], О.В. Черноус [10] та ін.

Метою дослідження є систематизація змін в трудових відносинах, обумовлених запровадженням воєнного стану.

Розуміння особливостей врегулювання трудових відносин на підприємствах в умовах воєнного стану є обов'язковою складовою забезпечення безперервності виробництва, безпеки працівників та стабільності бізнесу. Це складне і багатогранне питання, яке вимагає комплексного підходу та постійного моніторингу ситуації.

З 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабним вторгненням запроваджено на території всієї України впроваджено воєнний стан [8]. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII термін «воєнний стан» означає особливий правовий стан, який запроваджується по всій країні або у певних територіальних громадах, у разі збройної агресії, нападу, небезпеки незалежності та територіальної цілісності держави [8].

Запровадження воєнного стану в Україні потребувало кардинального перегляду правового регулювання трудових відносин. Оскільки Кодекс законів про працю (далі – КЗпП) України не містить статей про врегулювання трудових відносин в надзвичайних умовах, у тому числі і війни [4], Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» № 2136-IX від 15.03.2022 р. [7] та Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин» №2352-IX від 01.07.2022 року [6]. Ці закони встановили особливий порядок регулювання трудових відносин на період дії воєнного стану, доповнивши та, у деяких випадках, відступивши від загальних норм КЗпП України [4]. Таким чином, норми КЗпП [4] України застосовуються лише в частині, що не врегульована законами про трудові відносини в умовах воєнного

стану. Зокрема, на період дії воєнного стану запроваджуються обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина передбачених ст. 43, 44 Конституції України [5]. Прийнятий Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» вніс значні зміни до трудового законодавства, особливо стосовно процедур набору та звільнення, зміни умов праці, зокрема, щодо тривалості робочого часу, вихідних днів та відпусток [7]. Цей закон передбачає нові правила звільнення.

Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачає можливість для працівників, які працюють на підприємствах, розташованих в районах активних бойових дій, розірвати трудовий договір за власною ініціативою без дотримання двотижневого строку попередження [7]. Водночас, роботодавець має право звільнити працівника під час його тимчасової непрацездатності або відпустки (крім деяких видів відпусток).

Окрім цього, законодавство дозволяє сторонам трудових відносин самостійно визначати форму трудового договору в умовах воєнного стану. Роботодавці можуть встановлювати випробувальний термін для всіх категорій працівників, а також укладати строкові трудові договори для швидкого залучення нових працівників на заміну тимчасово відсутніх [7].

Наведемо порівняльний аналіз регулювання трудових відносин відповідно до Кодексу законів про працю України та Закону України «Про особливості організації трудових відносин в умовах воєнного стану» (таблиця 1) [4; 7].

Таблиця 1 - Порівняльний аналіз регулювання трудових відносин

Критерії	КЗпП	Закон України від 15 березня 2022 року
Нормальна тривалість робочого часу	40 год/тиждень	60 год/тиждень Час початку і закінчення щоденної роботи (зміни) визначається роботодавцем
5- / 6-денний робочий тиждень	Як правило, встановлюється 5-денний, а у виключених випадках 6-денний	5-денний або 6-денний робочий тиждень встановлюється роботодавцем

Тривалість щотижневого безперервного відпочинку	не менше як 42 години	не менше як 24 години
Скорочення тривалості роботи на 1 годину	Так	Ні
Звільнення працівника з ініціативи роботодавця	Стаття 43	Стаття 5. Звільнення працівника з ініціативи роботодавця у період його тимчасової непрацездатності, а також у період перебування працівника у відпустці

Розроблено авторами на основі [4; 7]

Висновки.

Аналіз нормативно-правових актів свідчить, що основними законодавчими документами, які регулюють трудові відносини в умовах воєнного стану, є Закони України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення регулювання трудових відносин у сфері малого і середнього підприємництва» та інші. Ці закони внесли суттєві зміни до законодавчого забезпечення трудових відносин, зокрема, укладення та розірвання трудових договорів, оплати праці, відпусток та інших аспектів трудової діяльності. Незважаючи на виклики воєнного часу, держава вживає заходів для забезпечення стабільності на ринку праці та захисту прав працівників.

Література:

1. Андрійів В.В., Ніколаєва Л.В. До питання оптимізації трудових відносин в умовах запровадження воєнного стану // Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. – 2023. – Ч.1. – Вип.77. – С. 202-207.
2. Ковальчук В. Трудові відносини під час війни: аналіз норм надзвичайного трудового законодавства України. URL : http://fes.kiev.ua/n/cms/fileadmin/upload2/Trudovi_vidnosini_2022.pdf.

3. Ковач Д.Л. Особливості трудових відносин в умовах воєнного стану: захист прав та соціальна стабільність // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція. – 2024. – № 67. – С. 42-46.

4. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин : Закон України від 01.07.2022 №2352-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text>.

7. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 №2136-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>.

8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

9. Семенюк-Прибатень А.В., Машков К.Є. Трудові відносини в умовах війни: нові зміни // Юридичний науковий електронний журнал. – 2023. – №6. – С.239-242.

10. Чорноус О.В. Особливості правового регулювання трудових відносин в умовах подовженого воєнного стану // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 9 груд. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця, 2022. – С. 82-84.

Стаття відправлена: 26.10.2024 р.

© © Казакова В.І., Пандазі А.В.